

[vysoká škola]

DEMOKRACIE A BEZPEČNOST V ČESKÉ REPUBLICCE

Studenti si osvojí povědomí o důležitých souvislostech bezpečnosti a demokratické politiky v České republice. Pozornost bude věnována politickému a společenskému sektoru jako zdroji bezpečnostních hrozeb, jak to předpokládá tzv. kodaňská škola. Studenti se také seznámí s konceptem tzv. militantní demokracie. Budou též schopni analyzovat bezpečnostní hrozby spojené s demokratickým procesem. Předmět bude reagovat na aktuální bezpečnostní hrozby a připravenost českého politického, resp. bezpečnostního systému je uspokojivě řešit.

1. Demokracie: definice, koncepty a vlny demokratizace
2. Nedemokratické režimy a bezpečnostní rizika
3. Přejchod k demokracii, konsolidace demokracie a její bezpečnostní rizika
4. Český politický systém – ústavní a institucionální rovina
5. Politické strany, str. systém, volební systém a problémy české demokracie
6. Vládnutí v moderních demokraciích
7. Bezpečnostní hrozby a česká politika
9. Politický extremismus a militantní demokracie
10. Militantní demokracie v Česku
11. Česká migrační politika
12. Aktuality

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5
- KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9
- MALKOPOULOU, Anthoula and Alexander S. KISHNER (eds.). Militant Democracy and Its Critics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2019. ISBN: 978-1-4744-4560-3

- BUZAN, Barry, Jaap DE WILDE, Ole WAEVER. Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-6-2
- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4.
/Online:
www.kas.de/documents/268176/7349152/Politisches+System+Tschechiens.pdf/cecdd4e4-f08f-5edb-cd28-468bb4cda001?version=1.0&t=1571395728614/
- MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. Militantní demokracie ve střední Evropě. Brno: CDK, 2014. 978-80-7325-326-4
- CIVÍN, Jan. Rámcová charakteristika československé tranzice 1989 – 1990. Středoevropské politické studie, Roč. 6, č. 1 (2004). /Online:
<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4031/>
- RINGEN, Stein. Národ ďáblů. Proč si necháváme vládnout. Brno: Muni PRESS, 2017. ISBN 978-80-210-8506-0
- Vinohradská 12. Podcast Českého rozhlasu Plus – cyklus diskusí s Janem Charvátlem (<https://www.mujirozhlas.cz/vinohradska-12>)

Zakončení kurzu – podmínky ke zkoušce

- Aktivní účast při výuce ve formě práce ve dvojicích (50 %)
 - v prezenčním studiu bude práce prezentována na cvičení
 - v kombinovaném studiu bude práce odevzdána ve formě prezentace a následně rozebrána ústně v rámci druhé části zkoušky – [seznam prezentací](#)
- Písemný test ověřující orientaci v terminologii, základních konceptech a reáliích (50 %)

[vysoká škola]

DEMOKRACIE: DEFINICE, KONCEPTY A VLNY DEMOKRATIZACE

Zdroje k tématu

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5. str. 15-36 a 245-252

Co je demokracie?

- Jednoduchá otázka, ale složitá odpověď - různé definice, dobová chápání, výjimky, demokracie s adjektivy
- Dvě odlišné chápání demokracie
 - **Procedurální** – zaměření na organizaci režimu a zabezpečení politické legitimacy a reprezentace zájmů voličů
 - **Substanciální** – zaměření na cíle, o něž má daný režim usilovat

- Josef A. Schumpeter: „demokratická metoda je takové institucionální uspořádání, které umožňuje činit politická rozhodnutí a v němž jednotlivci získávají rozhodovací moc v konkurenčním zápase o hlasy voličů“ – předpokládá něco, čemu se v anglosaském světě říká **svobodné a férové volby (free and fair elections)**
- výsledek voleb dává vládě oprávnění (legimititu) rozhodovat o věci na bázi odevzdaných hlasů, a nikoli diskuse
- to zároveň nevylučuje, že by rozhodnutí neměla předcházet diskuse, ale **někdy je prostě nutné rozhodnout bez dosažení konsenzu a přes odpor některých lidí, jichž dokonce může být v krajním případě i 49,9 % (nebo i většina)**
- kritika míří k tomu, že volbami to v některých případech nemusí skončit – to zejména tehdy, když se vítěz voleb snaží dělat kroky, které mohou vést k destrukci demokracie – např. omezit soutěživost voleb, omezovat svobodu projevu, shromažďování, účelově měnit volební pravidla, prodlužovat volební období nebo rozšiřovat jejich max. počet (viz Lukašenko, Putin, Chávez, Erdogan, ale i Macron)

Základy moderní/liberální demokracie

- Návaznost na procedurální pojetí demokracie
- Robert A. Dahl
 - razí výraz polyarchie, který označuje reálně existující demokracie, které se liší od těch ideálních; polyarchie je „otevřená cesta“, po níž jdeme
 - Demokracie a její kritici – 7 základní institucí polyarchie (moderní/liberální demokracie):
 - 1) Volení úředníci neboli politici
 - 2) Svobodné a férové volby, které se pravidelně opakují a chybí v nich nátlak
 - 3) Všeobecné volební právo
 - 4) Všeobecné právo ucházet se o veřejné úřad
 - 5) Svoboda projevu zajišťující možnost vyjadřovat se k politickým záležitostem včetně kritiky politiků a vlády
 - 6) Přístup k alternativním zdrojům informací – tedy žádný mediální a jiný informační monopol /ani oligopol/
 - 7) Svoboda sdružování – spolky, strany nezávislé na státu a fungující v konkurenčním prostředí
 - První 4 se vztahují k volbám, další 3 pak musejí platit neustále

- Pokračovatelé zdůrazňují zejména právní stát a dělbu moci, někteří ale na základě zkušeností se zranitelností demokracie přidávají další kritéria
- Schmitter a Karlová
 - lidem zvolení představitelé vykonávají své ústavní pravomoci, aniž by je svazoval tlak nevolených aktérů (lobby, státní byrokracie, příliš silný monarcha, církve či jiná náboženská autorita, armáda...) ... odtud např. plyne požadavek na civilní kontrolu armády, která je zvláště aktuální v zemích Lat. Ameriky či v Turecku, nebo odluka církve od státu
 - autonomie dané politické obce (mezinárodněpolitická, bezpečnostní, ekonomická)
- Guillermo O'Donnell
 - nespornost národního teritoria (vnitřní suverenity – viz Ukrajina)
 - volební období nebude ukončeno před koncem ústavou daného termínu na základě arbitrárního aktu (Fujimori v Peru nebo Jelcin v Rusku)
 - trvalost demokracie – pokračování se dá očekávat v budoucnu (viz Výmarské Německo) + neformální pravidla a instituce (klientelismus, korupce, partikularismus, občanská politická kultura...)

Základy moderní/liberální demokracie

- Alan Siaroff – v návaznosti na Dahla rozlišuje pět základních rysů:
 - 1) Svobodná a férová soutěž o politické úřady
 - 2) Odpovědná vláda – založená na transparentním provádění politických rozhodnutí, podléhající odsouhlasení voliči ve volbách, do nichž nevstupují jiní nevolení aktéři
 - 3) Plná a rovnoprávná participace
 - 4) Plná občanská práva
 - 5) Dobře fungující stát umožňující efektivní a férové vládnutí – založené na rule of law, výkonném aparátu po celém území a minimální míře korupce

Demokratický minimalismus

- Navazuje na Schumpetera, kterého prohlubuje, ale ne na Dahla
- Adam Przeworski
 - klíčová je **soutěž** se vstupními předpoklady – všeobecné volební právo, možnost opozice kandidovat a na základě výsledku voleb převzít výkonnou moc – kontra viz zpochybňování volebních výsledků (USA aj.)
 - příliš robustní definice demokracie vede spíše ke znejasnění
 - „demokracie je systém, v němž strany prohrávají volby“ – neboli vláda má alternativu, čemuž se říká vládní alternace (bez alternace není demokracie – viz Výmarské Německo, První republika v Itálii)
- Charles Tilly
 - Nízká kapacita státu – brzda naplnění liberálních svobod, třebaže jsou garantovány ústavou – viz spousta příkladů včetně neschopnosti ČR dovést do konce různá soudní řízení, trestní stíhání aj.

- Považují volby a klasické zastupitelské demokracie za nedostačující
- Preferují maximalizaci participace občanů a expanzi plurality i do sfér, kde se dosud neuplatňovaly
- Promítání ideální představy uspořádání společnosti
 - příkladem je Rousseau, který odmítl zastupitelskou demokracii a princip voleb jako nepřípustné omezení suverenity lidu a místo toho nabízel specifickou variantu přímé demokracie postavenou na obecné vůli, která je pro všechny občany závazná a jsou jí podřízeni, byť by byli principiálně proti – není však jasné, jak tato obecná vůle vlastně vzniká
 - kritici toto pojetí považují za zneužitelné ze strany příznivců nastolení tyranie – jako příklad uvádějí jakobínský teror a bolševický teror

- Demokracie je vývojový fenomén – historický výsledek úsilí o demokratizaci a liberalizace politických institucí národních států
- Demokratizace = směřování k demokracii; dynamický proces s otevřeným koncem – vždy je možný zvrát
- Samuel Huntington – „Třetí vlna. Demokratizace na sklonku dvacátého století“ (1991) – koncept 3 vln demokracie a 2 zpětných vln

- **První vlna demokratizace (1828-1926)**

- americká a francouzská revoluce, rozšiřování volebního práva, vznik demokratických institucí, pravidelné volby, demokratizace tradičních politických systémů a vznik zcela nových demokracií po IWW

- » Austrálie, Argentina, Belgie, Československo, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chile, Itálie, Irsko, Island, Japonsko, Kanada, Kolumbie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Norsko, Nový Zéland, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, USA, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Uruguay, Velká Británie

- **První zpětná vlna (po r. 1926)**

- hospodářská krize, vzestup komunismu, fašismu a nacismu

- » Argentina, Belgie, Československo, Dánsko, Estonsko, Francie, Itálie, Japonsko, Kolumbie, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Španělsko, Uruguay

- **Druhá vlna demokratizace (1943-1962)**

- Po IIWW, rovnoprávnost žen, import demokracie do poražených států a vznik nových demokracií v důsledku dekolonizace

- » Argentina, Barma, Belgie, Bolívie, Botswana, Brazílie, Československo, Dánsko, Ekvádor, Fidži, Filipíny, Francie, Gambie, Ghana, Guyana, Indie, Indonésie, Itálie, Izrael, Jamajka, Japonsko, Jižní Korea, Kolumbie, Libanon, Maďarsko, Malajsie, Malta, Nigérie, Pákistán, Peru, Rakousko, Spolková republika Německo, Srí Lanka, Trinidad a Tobago, Turecko, Uruguay, Venezuela

- **Druhá zpětná vlna (od konce 40. let a dále od konce 60. let)**
 - Studená válka, vojenské převraty
 - Argentina, Barma, Bolívie, Brazílie, Československo, Ekvádor, Filipíny, Fidži, Ghana, Guyana, Chile, Indie, Indonésie, Jižní Korea, Libanon, Maďarsko, Nigérie, Pákistán, Peru, Řecko, Turecko
- **Třetí vlna demokratizace (70.-90. léta 20. stol.)**
 - Autoritářské režimy a totalitní režimy se hroutí a/nebo demokratizují, rozpad bipolárního uspořádání; část státu zůstala v šedé zóně
 - Afghánistán, Albánie, Argentina, Bělorusko, Bolívie, Brazílie, Bulharsko, Československo, Ekvádor, Estonsko, Filipíny, Gruzie, Guatemala, Haiti, Honduras, Portugalsko, Chile, Chorvatsko, Indie, Irák, Jižní Korea, Kambodža, Keňa, Lesotho, Libanon, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Makedonie, Moldavsko, Mongolsko, Německá demokratická republika, Namibie, Nigérie, Nikaragua, Pákistán, Panama, Polsko, Peru, Rumunsko, Rusko, Řecko, Salvador, Senegal, Slovinsko, Srbsko/Černá Hora, Súdán, Surinam, Španělsko, Tchaj-wan, Turecko, Ukrajina, Uruguay, Východní Timor

- **Třetí zpětná vlna**

- Afghánistán, Albánie, Bělorusko, Bolívie, Ekvádor, Filipíny, Gruzie, Guatemala, Haiti, Honduras, Irák, Kambodža, Keňa, Lesotho, Makedonie, Moldávie, Nigérie, Nikaragua, Pákistán, Rusko, Senegal, Súdán, Turecko

- **Čtvrtá vlna**

- *Různě pojímaná – někdy sem patří demokratizace CEE, demokratizace režimů v Iráku a Afghánistánu, jindy tzv. arabské jaro, velmi nejistý výsledek*

Zrod moderních demokracií v rámci první vlny

- Robert A. Dahl – tři inkorporační mezníky
 - Rozšiřování volebního práva – důležité je, zda předcházela existence zastupitelských parlamentních těles respektovaných ze strany hlavy státu a ostatních exekutivních institucí
 - » ano – UK – pozvolný rozvoj volebního práva
 - » ne – Francie – přerušovaná tradice a skokové zavádění – velké potíže, Německo – po sjednocení podobný vývoj
 - Možnost organizovat se v politických stranách a kandidovat – vznik masových stran reprezentujících největší sociální skupiny; často ruku v ruce s přechodem k poměrnému volebnímu systému
 - Možnost voličů zbavit se prostřednictvím voleb vlády – prosazení odpovědnosti vlády parlamentu (v parlamentarismu)

[vysoká škola]

NEDEMOKRATICKÉ REŽIMY A BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA

Zdroje k tématu

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5. str. 37-53 a 64-68
- [Explore the Map | Freedom House](#)

Moderní nedemokratické režimy

- Velká rozmanitost včetně předpokladů pro demokratizaci
- Liberalizované autokracie, resp. soutěživé oligarchie
- Vynořují se v době, kdy slábne tradiční legitimita založená na respektu k panovníkovi – průvodní efekt modernizace – tedy vlastně současně s moderními demokraciemi
- Nejextrémnější podobu našly při zrodu sovětského Ruska a nacistického Německa

Katalog rysů totalitních režimů (Brzezinski, Friedrich)

1. Oficiální ideologie vysvětlující všechny aspekty lidské existence, kterou je každý povinen přijímat
2. Jediná strana, hierarchicky strukturovaná, typicky vedení jedním vůdcem, jejíž tvrdé jádro je oddané ideologii a tu je připravena prosazovat
3. Systém teroristické policejní kontroly řízený vedením strany (plošný teror)
4. Prakticky úplný monopol ve sféře masových sdělovacích prostředků
5. Kontrolní monopol nad odzbrojenými složkami
6. Centrálně kontrolovaná a řízená ekonomika

Totalitní režim / autoritativní režim (Linz)

Tři „plné“ dimenze a jedna „dílčí“ dimenze

1. Dichotomie monismu a omezeného pluralismu
2. Ideologie versus mentalita
3. Zapojení do mobilizace
4. Charakter vůdcovství jednoho lídra či malé skupiny

Ideologie	Mentalita
intelektuální obsah	intelektuální postoj
pevně tvarovaná	beztvará, proměnlivá, vágní
Silný utopický, futuristický element	blíže k přítomnosti a minulosti

Linzova koncepcie nedemokratických režimů

Totalitní režimy	Autoritativní režimy	Posttotalitní režimy	Sultanistické režimy
<ul style="list-style-type: none">• Monismus• Ideologie• Mobilizace	<ul style="list-style-type: none">• Limitovaný pluralismus v různých sférách• Mentalita• Depolitizace• Vůdce či výjimečně malá skupina uplatňuje svou moc ve formálně nepřiliš jasných, ovšem předvídatelných hranicích	<ul style="list-style-type: none">• Limitovaný pluralismus• Ideologie stále oficiálně určující, ovšem s výrazně oslabeným účinkem• Mobilizace se mění v rutinu a projev konformity• Vládnoucí elita ztrácí revoluční étos a stává se byrokratičtější a technokratičtější	<ul style="list-style-type: none">• Despotická intervence vládce (sultána) do různých sfér, nerespektující žádná legální pravidla ani hranice• Glorifikace vládce bez silné ideologické nebo mentalitní báze• Spíše nižší mobilizace ovšem s příležitostnými výkyvy k posílení vládcova kultu• Vysoce personalizované vůdcovství spojené s dynastickými tendencemi , nepotismem a klientelismem

Byrokraticko-militaristické režimy (Linz)

- Časté v prostoru střední Evropy ve 20. století
 - Objevily se v prostředí ostrého střetu mezi radikalizovanými sociálními skupinami, které vstupovaly do politické arény (dělníci, maloročníci), a středostavovskými anebo předmoderními elitami (pozemková aristokracie) + za silného vlivu tradičních institucí (církve, monarchie) – ty v zájmu stabilizace podpořily nástup nového autoritativního režimu – v čele režimu stanuli armádní důstojníci a byrokrati – pragmatická byrokratická mentalita
 - Horthyho Maďarsko, Pilsudského Polsko, Jugoslávie od konce 20. let (král Alexandr), dále režimy v Argentině, Peru, Brazílii, Chile – někde se opakoval – viz Polsko v 80. letech
- Dodnes přítomné ve světě

Posttotalitní režimy (Linz/Stepan)

- Zvláštní typ nedemokratického režimu
- Ve východním bloku – po smrti Stalina
- Zárodky nepolitického pluralismu ekonomického či společenského charakteru – šedá ekonomika, kontrakultura, chybí autentická mobilizace – konformní minimum, technokrati a byrokrati místo vůdců
 - rozdíl mezi Maďarskem jako zralým posttotalitarismem a zamrzlým Československem
- Momentálně Čína, Vietnam, s výhradami i Kuba, možná i tálibánský režim v Afghánistánu v první i druhé fázi

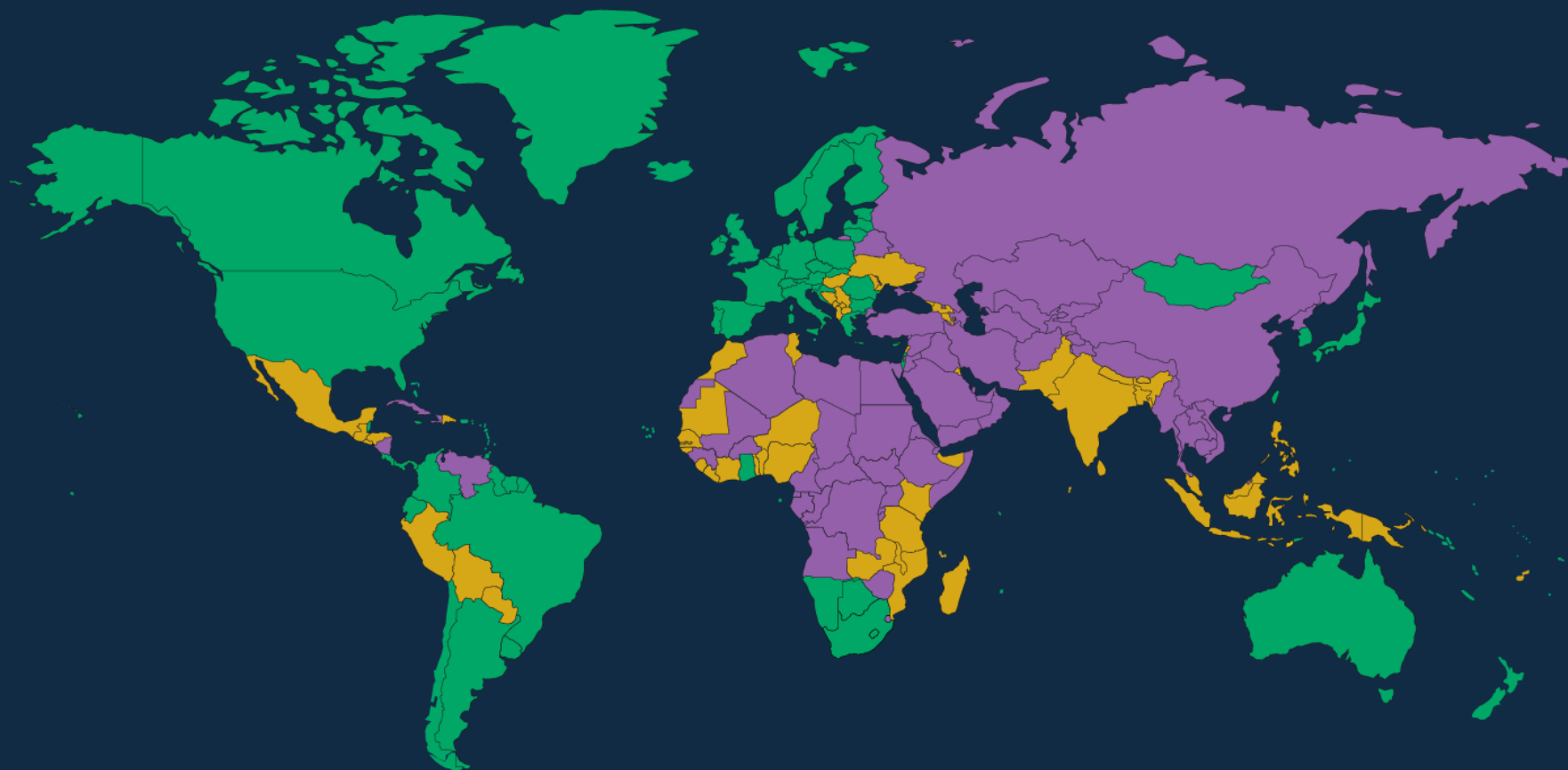
Sultanistické režimy (Linz/Stepan)

- Legitimita založena na personální moci vládce, která v mnohém kopíruje absolutistické monarchie
- V agrárních, ekonomicky slabě rozvinutých zemích
- Sultán – stát chápe jako své dominium, nemínil rozlišovat mezi veřejným a soukromým
- Klíčovou roli hraje loajalita vůči sultánovi – politika cukru a biče
- *Příklady: Trujillův režim v Dominikánské rep., Marcosův režim na Filipínách, Saddámův Irák, Ceaušeskův režim v Rumunsku; podobné tendence ale již řadu let projevuje i režim v KLR – mix totalitního a sultanistického režimu*

- Holzer a Balík s využitím Linze – nový druh diktatury
- produkt několika dekád trvající degenerace původně dominující marxisticko-leninské ideologie, která začala hluboko před rokem 1989
- nová postideologická mentalita – legitimizace diktatury
- nadstandardní rozsah politického pluralismu, kde není zcela vyloučeno ani vítězství opozice ve volbách (viz Srbsko po Miloševićovi); naopak nepolitický pluralismus, zejména ekonomický a společenský, podléhá striktní limitaci
- jako první jej praktikovalo Miloševićovo Srbsko, které se opřelo o šovinistický nacionalismus
- jinde se promítají oživené předkomunistické vzory chování a řízení – nepotismus, klanové a klientelistické vazby – postsovětské asijské republiky, zejména Turkmenistán a Uzbekistán

- Rusko
 - návaznost na dávnou imperiální a velkoruskou tradici
 - pracuje i s rovinou náboženskou, rozpad SSSR považuje za největší zločin
 - myšlenky Ivana Iljina – zastánce fašismu; ve 20. letech věřil, že bílí ruští exulanti, v jeho podání „mí bílí bratři, fašisté“, se vrátí k moci v Rusku, které bylo v té době ovládáno komunistickými revolucionáři; v Hitlerovi viděl ochránce civilizace před bolševismem; vyzýval k tomu, aby se Rusové na nacismu podíleli; Rusko se ocitlo pod komunistickým jhem vinou dekadentního Západu, avšak přijde den, kdy se díky křesťanskému fašismu osvobodí a přinese svobodu i dalším - Rusko = budoucí pramen křesťanské spásy; inspirace pro Vladimíra Putina
 - odtud pramení snahy o restauraci impéria a sny o nového světového řádu
 - kult Vladimira Putina
 - poloprezidentský režim tzv. superprezidentského typu
- Bělorusko
 - propagace direktivního modelu, který má zaručit sociální jistoty, preferenci dělníků a rolníků, používá sovětskou symboliku

Freedom House Index 2023

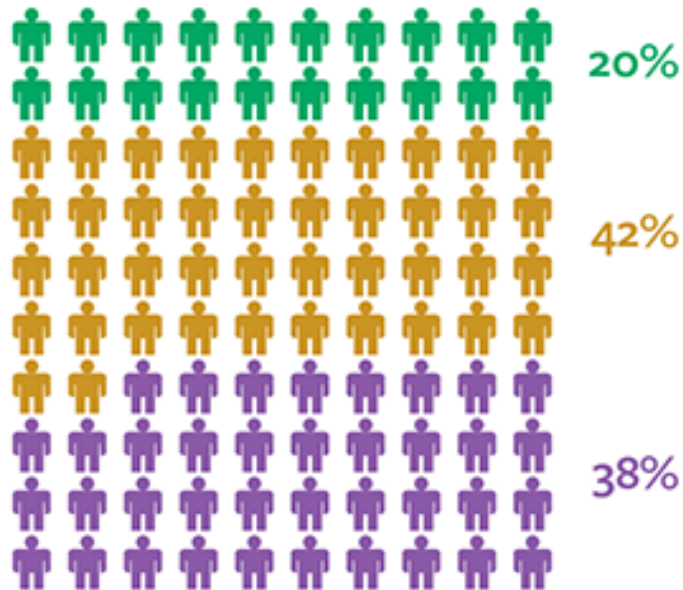
Freedom House Index 2023

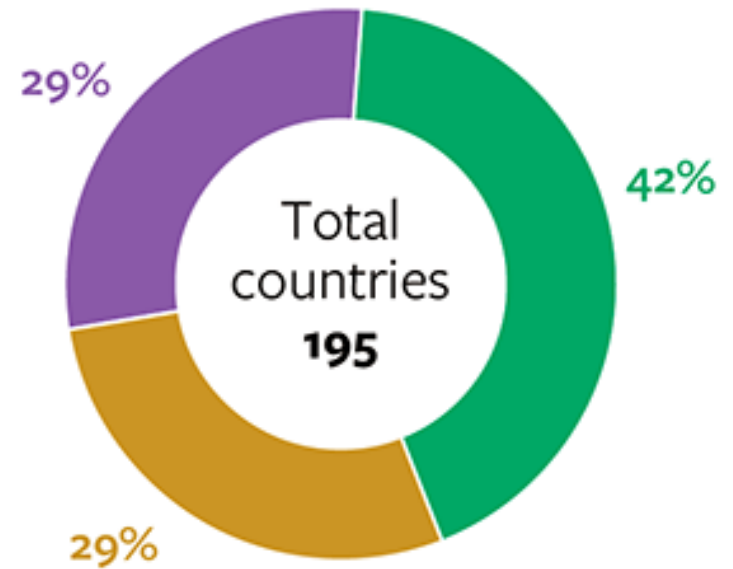
[vysoká škola]

GLOBAL: STATUS BY POPULATION

Total population
7.8 billion

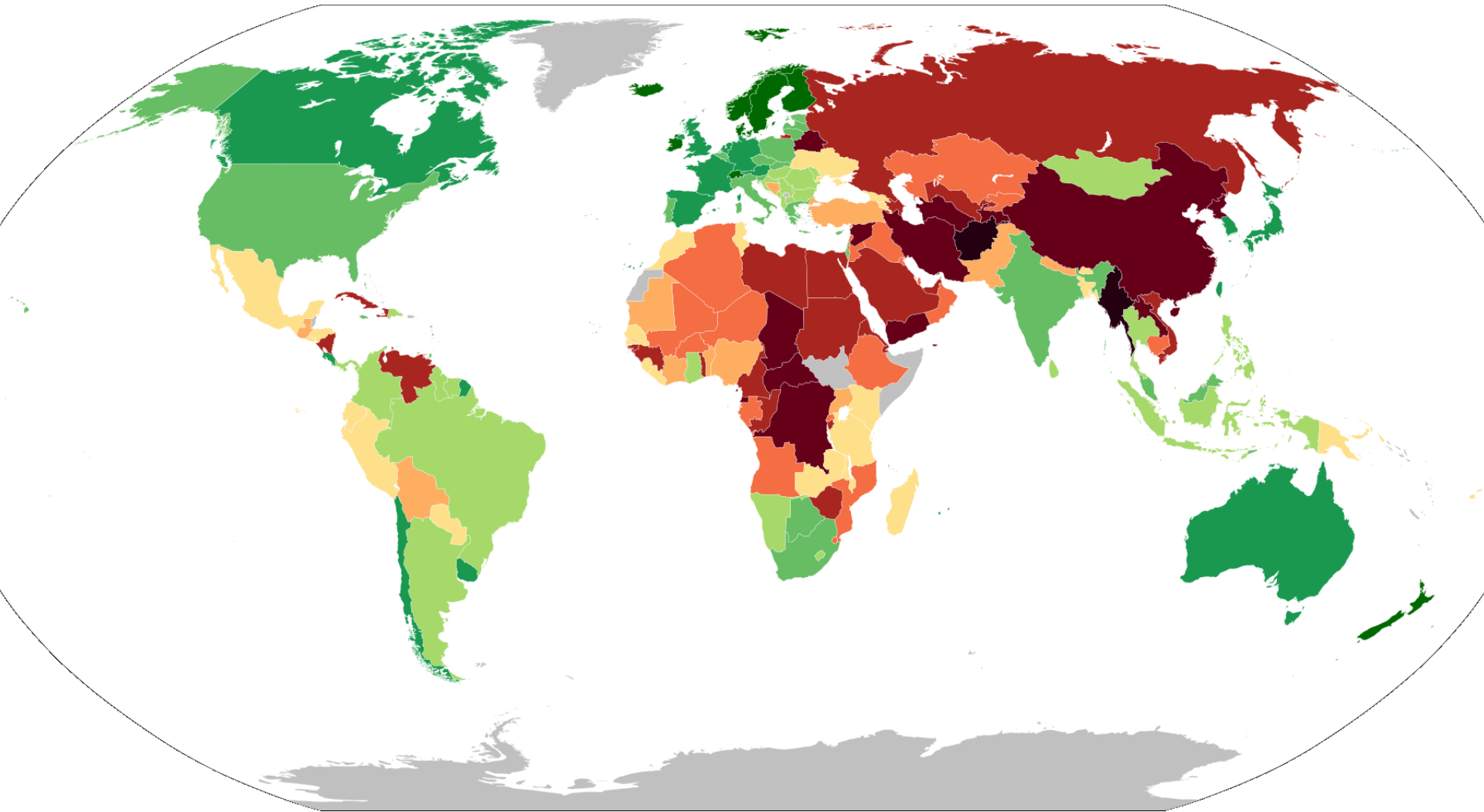
GLOBAL: STATUS BY COUNTRY

Index demokracie (The Economist)

[vysoká škola]

[vysoká škola]

PŘECHOD K DEMOKRACII, KONSOLIDACE DEMOKRACIE A JEJÍ BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA

Zdroje k tématu

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5. str. 53-58
- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 21-64
- CIVÍN, Jan. Rámcová charakteristika československé tranzice 1989 – 1990. Středoevropské politické studie, Roč. 6, č. 1 (2004). Online: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4031>

- přechod – interval mezi jedním a druhým politickým režimem
- v jeho průběhu nejsou trvale definována pravidla politické hry – aktéři proto bojují nejen o uspokojení svých vlastních zájmů, ale také o stanovení pravidel, podle kterých se bude do budoucna rozhodovat o vítězích a poražených
- důležité proměnné: typ nedemokratického režimu, tempo, aktéři, strategie

Aktéři a strategie tranzice (Karlová, Schmitter)

4 odlišné kategorie (typy) přechodů:

1. pakt - aktérem jsou elity, které se shodnou na kompromisech (Venezuela, Kolumbie, Španělsko)
2. vnucení - aktérem opět elity, které ale musejí použít sílu, jde o přechody shora (Turecko, SSSR, Brazílie)
3. reforma - aktérem jsou masy, které donucují vládu ke kompromisu, jde však o méně obvyklou formu, která navíc málokdy vedla k funkční demokracii
4. revoluce - aktérem jsou opět masy, volící násilnou strategii, režim je de facto vojensky poražen (Rumunsko, Nikaragua) - autoři ji považují za nejméně jistou, naopak S. Huntington tvrdí, že jde o cestou nejjistější, resp. jedinou

- Dankwart Rustow - 3 fáze demokratizace
 - Fáze přípravná - vznik skupiny aktérů, kteří usilují o svržení nedemokratického režimu z důvodu nespokojenosti se stávající situací Tato fáze končí institucionalizací některých demokratických procedur (volby, legalizace opozice...).
 - Fáze rozhodující - rozšíření demokratických postupů na stále větší množství problémů. Přetrvávají spory o cíle transformace i cesty k jejich dosažení. Převažuje tzv. uvážlivý konsensus, které aspoň částečně uspokojí všechny aktéry.
 - Fáze uvykací - prosazení skutečných demokratů, kteří nahrazují pragmatiky. Důležité je, jak rychle se demokratické mechanismy posunou ze sféry politické do sféry občanské.
- Adam Preworski – 2 etapy
 - Liberalizace - počáteční fáze, ve které se prostor ovládaný autoritářskou mocí otevírá pro jednotlivce a skupiny, které byly z dosavadních autoritářských pravidel vyloučeny.
 - Demokratizace - z odpůrců se stávají aktivní účastníci procesu, jejichž vliv na změny se zvyšuje. Dochází také k budování demokratických institucí, k prosazení demokratických a všeobecně respektovaných pravidel hry. Dochází ke všeobecné stabilizaci. Začínají vznikat dohody o nových pravidlech hry.

Přechody a typy pol. režimů

Druh přechodu / Typ polit. režimu	Totalitní	Posttotalit ní	Autoritativní	Sultanistický
Odstranění vnějším zásahem	Německo (1945)			Irák (2003)
Sjednaný přechod			Polsko (1989), Maďarsko (1989) Španělsko (1975 s výhradami)	
Zhroucení		Českoslo- vensko, NDR (1989)	Argentina (1983)	Nikaragua (1979), Rumunsko (1989)
Přechod shora			Ekvádor (1979), Brazílie (1985)	

Třetí fáze přechodu k demokracii

1. Liberalizace

2. Demokratizace

3. Konsolidace

- Stabilizace a vytvoření perspektivy dlouhodobého přetrvání demokratického režimu
- Jde o to, aby se demokracie stala „jedinou hrou ve městě“
- Obvykle si vyžaduje delší čas než přechod
- Rozmanitost sfér

Fáze konsolidace

- Zvýšení akceptace pravidel,
- Institucionalizace postupů
- Upevnění institucionálních struktur

Klaus von Beyme (1996): *„Konsolidaci je možno považovat za ukončenou tehdy, jestliže všechny relevantní skupiny akceptují pravidla hry.“*

Faktory ovlivňující proces konsolidace

- Hospodářský kontext
- Mezinárodní souvislosti
- Konfliktní linie ve společnosti
- Regionální kontext

- koncept „přichylování a odchylování“ - uznává proměnlivost a nejistotu jako integrální součásti demokracie, aniž by nutně vyvozoval bezprostřední kauzální souvislost se změnou režimu a osvětluje vzájemnou propojenost a překrývání jednotlivých fází demokratické konsolidace
- různé zdroje – výrazná společenská nespokojenost, opakující se krize, nedostatečné vyrovnání s minulostí, národní identita, imigrace
- demokracie bez liberalismu?

[vysoká škola]

ČESKÝ POLITICKÝ SYSTÉM – ÚSTAVNÍ A INSTITUCIONÁLNÍ ROVINA

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5, str. 161-186 a 194-216
- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 109-145

Základní charakteristiky českého parlamentarismu

- Vladimír Klokočka a/versus Giovanni Sartori
 - *klasický republikánský parlamentarismus s některými drobnými racionalizačními opatřeními a nově též prezidiálními rysy*
 - *parlamentarismus s převahou parlamentu*
- Bikameralismus
- Pozitivní parlamentarismus
- Parlament pracovního typu
- Parlamentarismus spojený s multipartismem polarizovaného typu a bez dominantní politické strany

- Dvoukomorový parlament – návaznost na tradici Rakousko-Uherska a I. republiky s významnými odlišnostmi:
 1. Odlišné role a funkce obou komor
 2. Odlišná délka mandátu
 3. Odlišné volební systémy
- Jednání obou komor se řídí jednacími řády

Kontrolní funkce PČR

Klíčová je kontrolní funkce vůči složkám výkonné moci - zejména vládě, částečně i prezidentovi republiky

- ➔ Poslanecká sněmovna - vláda ČR; zpravodajské služby
- ➔ Senát - prezident republiky
- ➔ obě komory - pravomoci v oblasti bezpečnosti státu

Poslanecká sněmovna a vláda ČR

Vláda je odpovědna Poslanecké sněmovně

- odpovědnost se projevuje zejména v hlasování o důvěře / nedůvěře (vyšší kvorum - projev racionalizovaného parlamentarismu)
 - ❖ jednání o důvěře probíhá do 30 dnů od jmenování vlády, a to vždy
 - ❖ vláda může také sama požádat o vyslovení důvěry, a to buď samostatně nebo v souvislosti s návrhem zákona
 - ❖ návrh na vyslovení nedůvěry může podat nejméně 50 poslanců

Kontrolní mechanismy PS vůči vládě

- vyjádření důvěry / nedůvěry
- doporučení PS vládě
- schvalování státního rozpočtu - klíčové politikum - může podat jen vláda, a to nejpozději 3 měsíce před začátkem rozpočtového roku - zvláštní procedura trojího čtení (viz příště)
- schvalování státního závěrečného účtu
- Interpelace
- právo požadovat informace a vysvětlení od členů vlády a vedoucích správních úřadů
- účast ministrů či jejich náměstků na zasedání výborů PS (platí i pro Senát)
- vyšetřovací komise PS

Pravomoci PČR v oblasti bezpečnosti státu

obě komory mají rovnocenné postavení

- vyhlášení válečného stavu
- souhlas s vysláním či pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR
- souhlas s účastí ČR v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je ČR členem
- souhlas s vysláním ozbrojených sil ČR mimo území státu

- PS také kontroluje zpravodajské služby (BIS, VOZ, NBÚ)

Ústavní postavení prezidenta republiky

- Volen přímo na 5 let (možno dvakrát za sebou)
- Hlava státu, z výkonu funkce není odpovědný, neodvolatelný

Bez kontrasignace

- Jmenuje a odvolává premiéra a členy vlády
- Svolává zasedání PS
- Rozpouští PS
- Jmenuje soudce ÚS
- Jmenuje předsedu a mpř. NS
- Suspenzivní právo veta
- Podepisování zákonů
- Jmenuje prezidenta a viceprezidenta NKÚ
- Jmenuje členy Bankovní rady ČNB
- Odpouští a zmírňuje tresty

S kontrasignací

- Sjednávání a ratifikace mez. smluv
- Zastupuje stát navenek
- Vrchní velitel ozbrojených sil
- Státní vyznamenání
- Pověřuje a odvolává ved. zast. misí
- Vyhláší volby do PS a Senátu
- Jmenuje a povyšuje generály
- Přijímá ved. zast. misí
- Jmenuje soudce
- Uděluje amnestii

Politická pozice prezidenta republiky

- Tradičně podstatně silnější
- Tzv. Hrad – neformální občanská a politická autorita, resp. Intelektuálně-zájmové mocenské uskupení
- Hledání vztahu k politickým stranám, vládě a veřejnosti
- Otázka způsobu volby prezidenta

Prezidenti samostatné ČR

1993-2003	<u>Václav Havel</u> (poprvé zvolen bez větších problémů, znovuzvolen těsnou parlamentní většinou)
2003-2013	<u>Václav Klaus</u> (poprvé zvolen až ve 3. kole 3. volby, podruhé ve 3. kole 2. volby)
2013-2023	<u>Miloš Zeman</u> (první a druhý přímo volený prezident, zvolen vždy ve druhém kole)
2023-...	<u>Petr Pavel</u> (třetí přímo volený prezident, zvolen ve druhém kole)

Základní problémy českého ústavního systému

- Vládní nestabilita v důsledku roztržitosti politického spektra a Poslanecké sněmovny
- Neakceschopnost vlád v důsledku jejich složité struktury (koalice) a neexistence základního konsenzu z hlediska směřování země
- Přepjatá snaha řešit vše pomocí zákonů (tzv. hypertrofie práva)
- Příliš široká zákonodárná iniciativa poslanců
- Upadající kvalifikační úroveň zákonodárců – po každých volbách se mění velké až extrémní množství poslanců, kteří se teprve zaučují; často se mění i vedení sněmovny a jejích klíčových výborů = začíná se takřka od nuly
- Zejména v tomto období navíc výrazně vzrostl počet a délka obstrukcí ze strany opozice, které skutečně ochromují práci sněmovny

Základní problémy českého ústavního systému

- Zavedením přímé volby hlavy státu došlo k výraznému posílení legitimacy prezidenta republiky
- Spolu s pokračováním tradice tzv. Hradu jako specifického politického mocenského centra a počínáním prvního přímo voleného prezidenta Zemana tím došlo k potenciálnímu i faktickému vychýlení fungování ústavního systému na samotnou hranu parlamentarismu – to se nejvíce projevilo ve jmenování Rusnokovy vlády, jež byla typickým prezidentským kabinetem, a dále celou řadou obstrukcí při jmenování a odvolávání premiérem navrženým ministrů, včetně pokusu vyšachovat ze hry předsedu vítězné ČSSD Bohuslava Sobotku
- Další příkladem bylo otálení při jmenování Babiše premiérem po té, kdy jeho první kabinet nezískal důvěru – zemi vedla pět měsíců vláda v demisi
- Dalšími projevy posílení pozice prezidenta byly zahraničně-politické iniciativy Miloše Zemana – politika více azimutů – návštěvy Ruska a Číny, zpochybňování linie vlády a MZV, jmenování některých vysoce postavených diplomatů apod.

Základní problémy českého ústavního systému

- aktivní až aktivistický Ústavní soud
 - Po vzoru sousedního Německa vznikl po roce 1989 nejprve velmi aktivní federální a později i český Ústavní soud
 - Při jeho obsazování existuje vazba mezi prezidentem republiky, který jmenuje soudce (a také předsedu a místopředsedu), a Senátem, který se jmenováním vyjadřuje souhlas – v minulosti jej opakovaně odmítl, a to všem čtyřem českým prezidentům
 - ÚS v minulosti několikrát rozhodoval o kauzách se silným politickým nábojem – zrušení důležité části volebního zákona s dopadem na sněmovní volební systém a (ne)možnost konání klíčových voleb – naposledy v roce 2021
 - V roce 2009 ÚS de facto zrušil předčasné volby, a to jen několik měsíců před termínem jejich konání – tím zapříčinil protahování situace Fischerovy úřednické vlády a nepřímo i významný rozklad dosavadního stranického systému
 - ÚS se také velmi extenzivně postavil ke svému právu přezkoumávat ústavnost ústavních zákonů, které z ústavy nevyplývá, resp. mezinárodních smluv
 - Ve srovnání s řadou obdobných orgánů kontroly ústavnosti v blízkých zemích (Maďarsko, Polsko) představuje český ÚS stabilizační prvek, jehož rozhodnutí jsou ze strany politiků často kritizována, avšak zůstávají respektována

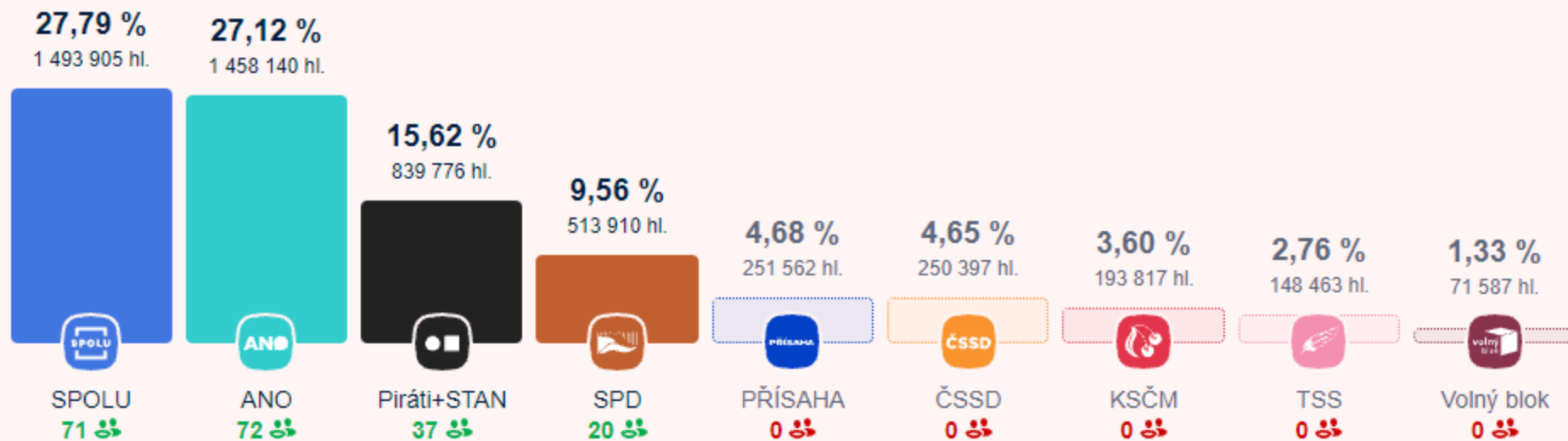
[vysoká škola]

POLITICKÉ STRANY, STR. SYSTEM, VOLEBNÍ SYSTEM A PROBLÉMY ČESKÉ DEMOKRACIE

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5, str. 161-186 a 194-216
- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 87-108

Volby do Poslanecké sněmovny 2021

Konečné výsledky voleb

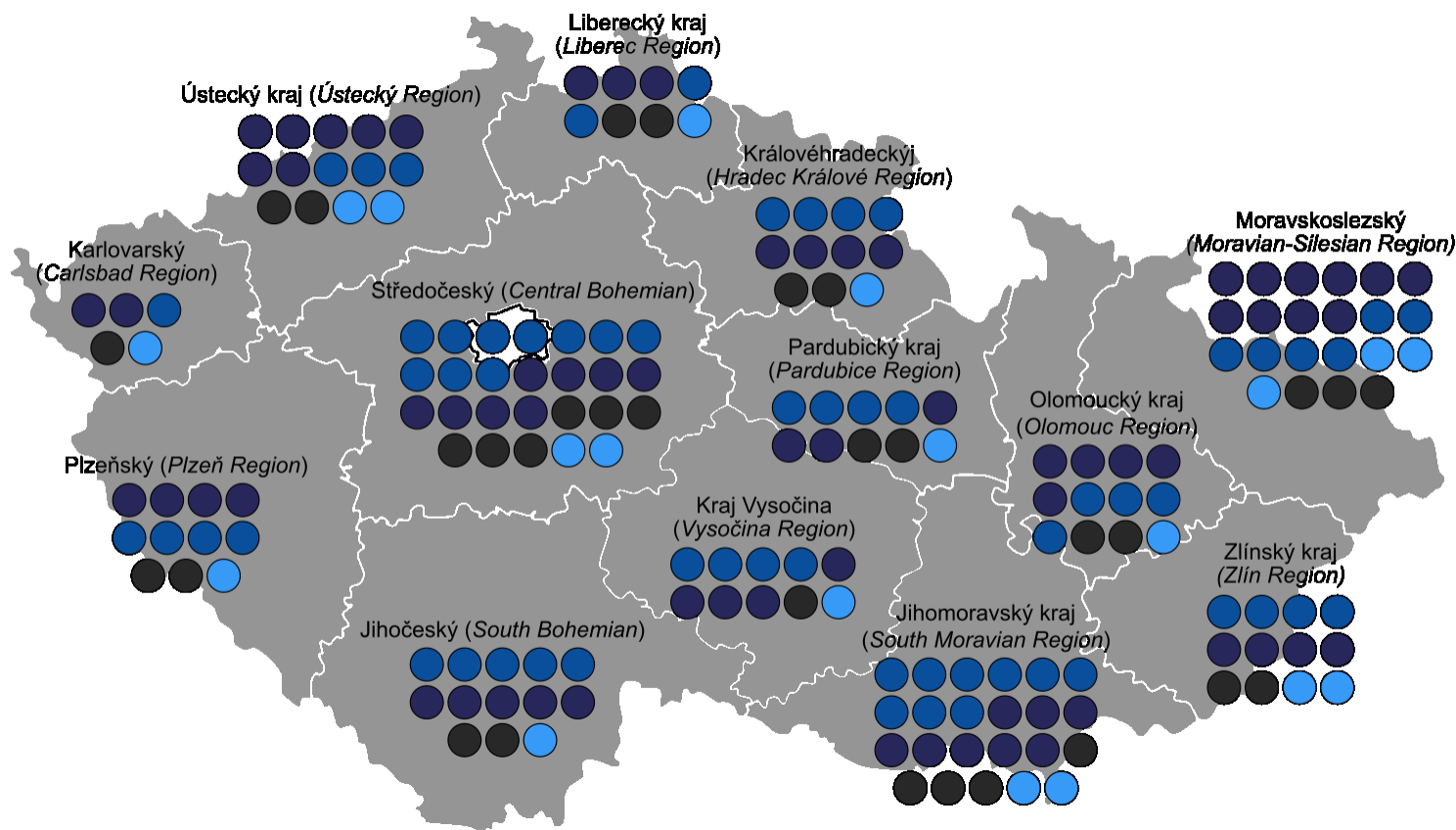

Propad hlasů

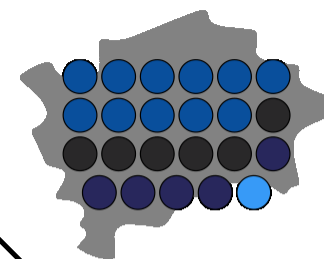
19,91 %

Volby do Poslanecké sněmovny 2021

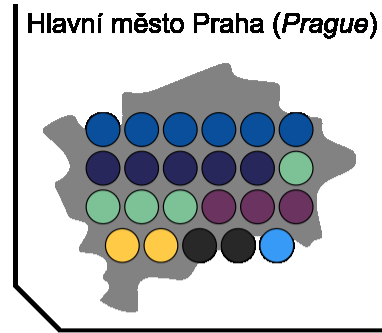
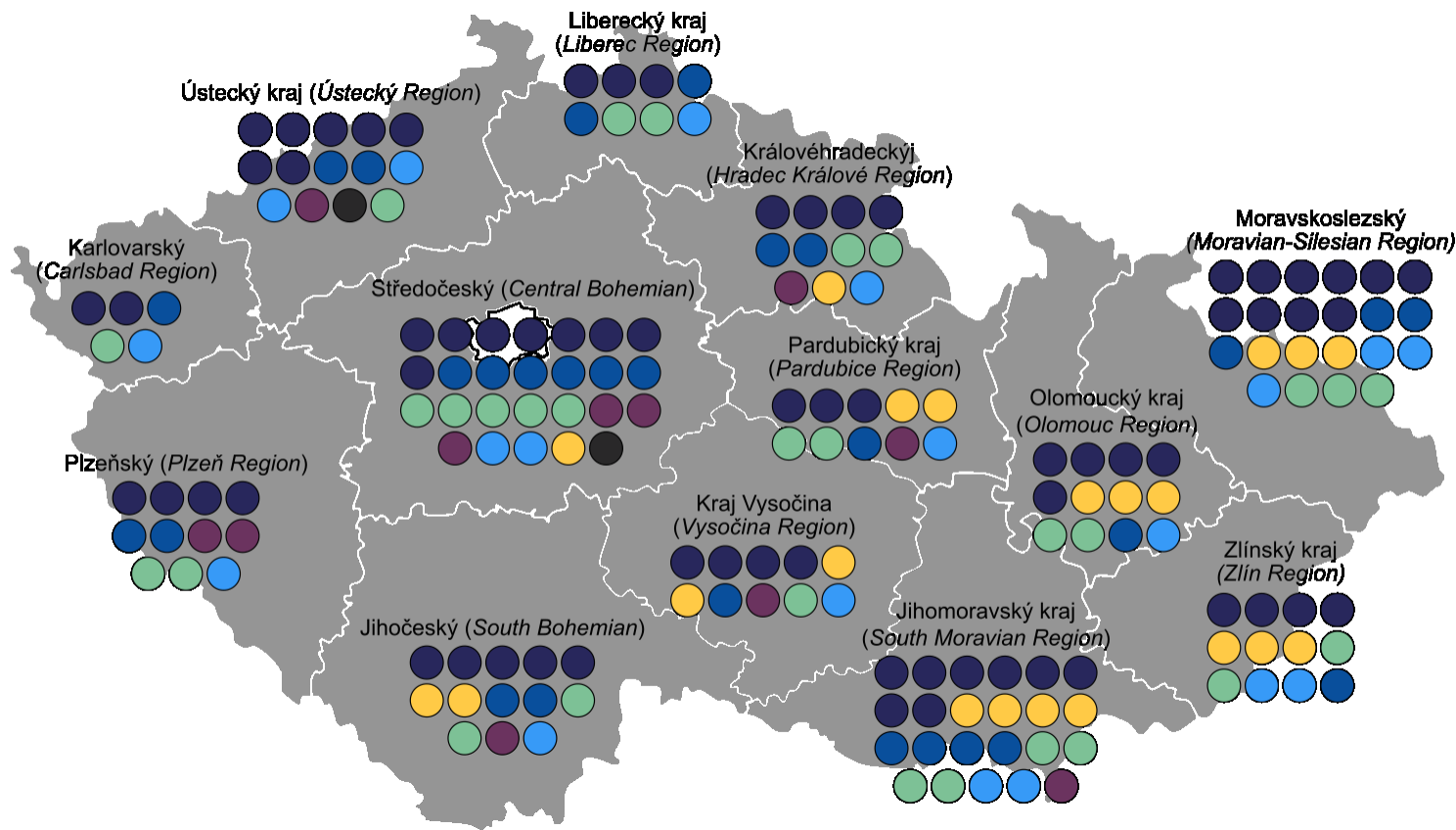

Hlavní město Praha (Prague)

ANO 2011 LEADER - Andrej Babiš	72 SEATS
SPOLU LEADER - Petr Fiala	71 SEATS
PaS LEADER - Ivan Bartoš	37 SEATS
SPD LEADER - Tomio Okamura	20 SEATS

Volby do Poslanecké sněmovny 2021

ANO 2011 LEADER - Andrej Babiš	72 SEATS
SPOLU LEADER - Petr Fiala	71 SEATS
ODS LEADER - Petr Fiala	34 SEATS
KDU-ČSL LEADER - Marian Jurečka	23 SEATS
TOP 09 LEADER - Markéta Adamová	14 SEATS
PaS LEADER - Ivan Bartoš	37 SEATS
STAN LEADER - Vít Rakušan	33 SEATS
Piráti LEADER - Ivan Bartoš	4 SEATS
SPD LEADER - Tomio Okamura	20 SEATS

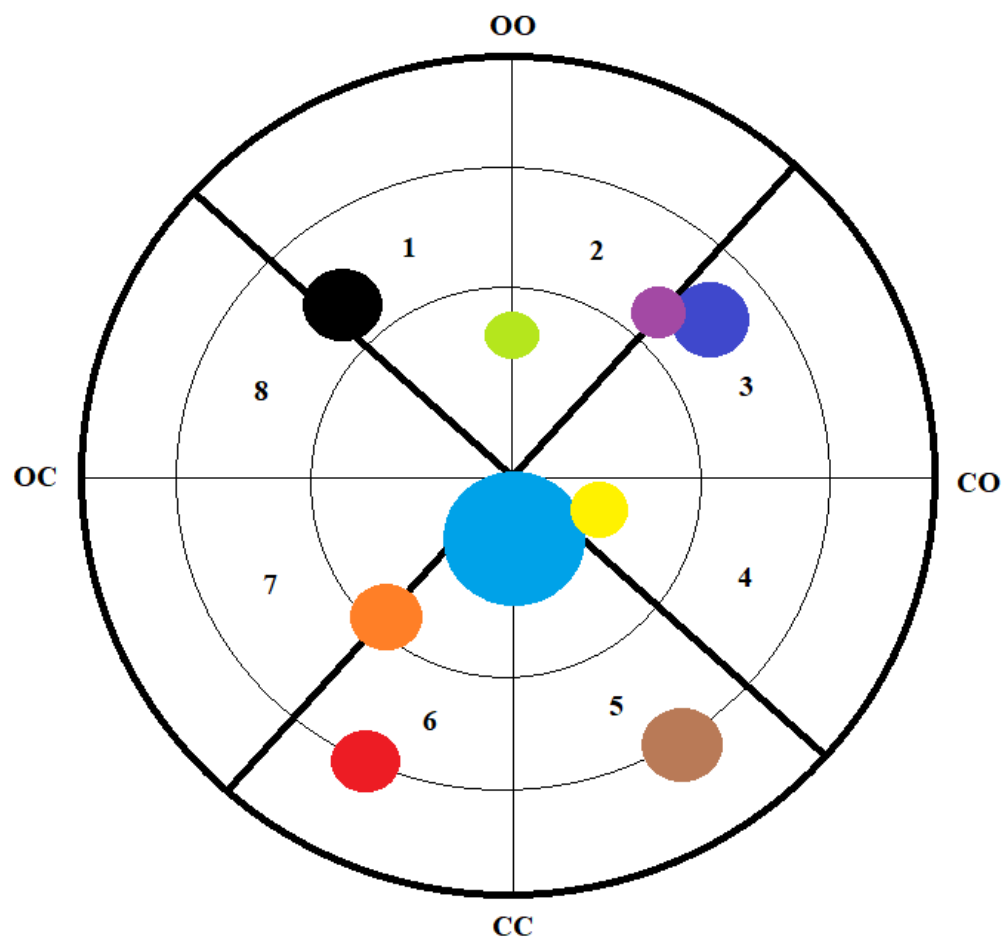
- Nově 7 relevantních stran, tedy snížení počtu o dva, sdružených do 4 volebních subjektů
- Díky dvěma úspěšným koalicím a propadu tradiční levice se systém posunul blíže k umírněnému multipartismu (Sartori) – ANO však zůstává stranou s aspirací na dominantní stranu, avšak s velmi malým koaličním potenciálem (Blondel)
- Multipolarismus
 - ANO
 - ODS a její spojenci (Spolu)
 - Vedlejší póly: SPD, Piráti – otázka, jak vnímat STAN

Mechanismus - ideologická polarizace

- Levo-pravá osa významně ztratila na relevanci – viz 2D spektrum
- Oslabila tradiční polarizace, posílila extrémní politická polarizace způsobená z velké části samotnými politiky a stranami
- Zvýšení významu konfliktů spojených s globalizací
- Silná generační linie
- Oboustranná opozice, odstředivý charakter soutěže

Česko 2021 – 2D spektrum (Enter)

LIBERALISMUS (OO)

- 1 – moderní liberalismus
- 2 – klasický liberalismus

KONZERVATISMUS (CO)

- 3 – liberální konzervatismus
- 4 – národní konzervatismus

POPULISMUS (CC)

- 5 – nacionální populismus
- 6 – sociální populismus

SOCIALISMUS (OC)

- 7 – demokratický socialismus
- 8 – sociální demokracie

Vládnutí

- pětikoaliční, od konce září čtyřkoaliční vláda Petra Fialy
 - prozatím stabilní, jakkoli musí řešit problémy, s nimiž se ještě nepotýkala žádná z dosavadních vlád – otázka, co se bude dít v posledním roce jejího mandátu
 - akceschopnost je navzdory odlišným ideologickým východiskům nezvykle vysoká – základem je kompromis
 - extrémně silná pozice premiéra, který je svorníkem celé vlády
 - tomu však neodpovídá osobnostní charakter premiéra Fialy

- **ODS** – v rámci Spolu zprvu velký vzestup, následovaný silným sestupem, vnitřně (zatím) nebývale jednotná, jednota se začíná drolit s prvními neúspěchy
- **TOP09** – další oslabování, velmi nejistá budoucnost
- **ANO** – po porážce ve volbách setrvalý vzestup související se společenskou situací a principiálním opozičním profilováním, nadále závislá na potenciálu AB, v některých momentech se od něj ale začíná odstříhávat; otázkou je, kdy a co bude po AB
- **KDU-ČSL** – oslabování a vyklízení pozic, velmi nejistá budoucnost, s výj. regionů
- **Piráti** – po faktické porážce 2021 neustálé oslabování, velmi nejistá budoucnost
- **SPD** – soupeření s ANO o pozici dynamického opozičního aktéra – spolupráce s Triolorou (a Pro), která může přerůst do integrace; ohrožena jinými protestními uskupeními (Stačilo!, Příklad, Motoristé...)
- **STAN** – po velkém volebním a povolebním vzestupu strmý pád v souvislosti s aférami řady klíčových osobností, postupná personální proměna, nejistá budoucnost

Česko – základní dilemata s bezpečnostní rovinou

- Demografický vývoj
- Nejistota ekonomického růstu v důsledku řady souvisejících fenoménů a tendencí v oblasti ekonomické globalizace a europeizace
- Budoucnost české energetiky
- Vysoká míra oligarchizace české ekonomiky a politiky
- Rostoucí deficity veřejných rozpočtů
- Bezpečnostní konflikty ve světě ohrožující aktuální světový řád, v němž Česko požívá bezpečnostní záruky, jaké české země nikdy v historii nezažily
- Mezinárodní migrace
- Volby 2025 a jejich souvislosti – možnost importu autoritářských tendencí

[vysoká škola]

POLITICKÝ EXTREMISMUS A MILITANTNÍ DEMOKRACIE

- MALKOPOULOU, Anthoula and Alexander S. KISHNER (eds.). Militant Democracy and Its Critics. Edinburgh: Edinburgh University Press. 2019. ISBN: 978-1-4744-4560-3, str. 13-32, 38-51, 72-111 a 187-206
- MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. Militantní demokracie ve střední Evropě. Brno: CDK, 2014. 978-80-7325-326-4, str. 11-28

- Extremismus
 - základ ve slově „extrém“ – lat. nejvzdálenější, nejkrajnější
 - v politologickém smyslu nejvzdálenější od středu
 - jakákoli ideologie nebo aktivita, která směřuje proti stávajícímu politickému systému jako takovému a klade si za cíl jeho likvidaci a jeho následné nahrazení vlastní alternativou – taková alternativa je obvykle považována za nedemokratickou, diktátorskou a porušující lidská práva jako rovnost před zákon
 - dělení na politický, náboženský, ekologický a národnostní
- Radikalismus
 - původ ve slově „radix“ – lat. kořen
 - jednání či řešení, které „jde ke kořenu“
 - rozhodně nejde o ekvivalent extremismu
 - význam se navíc mění – v 18. a 19. stol. bylo za radikální považováno reformní hnutí, dnes hnutí požadující větší změnu, nikoli však úplnou změnu systému
- Oba pojmy se užívají v analýze, ve studiu, ale i v samotné politice, kde se jimi označují soupeři, kteří se tím delegitimizují – na místě je proto opatrnost

Extremismus v teorii a praxi

- 60.-70. léta – popularizace – zahrnutí komunismu i fašismu a výzkum jejich společných i rozdílných rysů
- odlišný postoj části akademických kruhů, často sympatizujících s levicí, včetně komunistů
- střešový pojem pro všechny ideologie, které vystupují proti stávajícímu politickému systému
- v rámci policejní práce je propojován s užíváním násilí

- definice ministerstva vnitra ČR: vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Mezi tyto principy patří:
 - úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),
 - svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),
 - nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),
 - svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),
 - volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),
 - ochrana menšin při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),
 - svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezczitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).

Existuje určitý rozpor mezi definicí bezpečnostních složek a pohledem sociálních věd

- první vychází z definice Spolkového ústavního soudu v Karlsruhe postavené na vztahu k ústavě, resp. demokracii – jakékoli uskupení nepřátelské demokracii a ústavě je tak považováno za extremistické a za jeho konečný cíl je považováno nastolení nedemokratického režimu či diktatury
- sociální vědy takové pojetí nemohou plně akceptovat, protože negativní vztah k ústavě a v posledku ani k demokracii, kterou konkrétní ústavní systém vymezuje a chrání, nemůže a priori považovat za extremistický; pro sociální vědy extremismus neoznačuje žádnou pevně danou politickou ideologii nebo doktrínu
- extremismus je dynamický jev – viz pohled na liberály v době monarchií apod.
- extremisté se navíc označení za extremisty brání, na rozdíl třeba od označení komunisté, případně i fašisté, nacionalisté
- politologie tedy často operuje spíše s pojmem „antisystémovosti“ – tedy vystupování proti systému jako celku, myšleno nejčastěji liberální demokracii, což je však samo o sobě rovněž kontroverzní
- někteří sociální vědci pak dávají přednost konkrétnějšímu označení – např. neonacismus, rasismus, terorismus, fundamentalismus

Levicový versus pravicový extremismus

- Ještě vágnější pojmy než samotný extremismus a radikalismus
- Souvisí s definicí levice a pravice a existencí levo-pravé osy – ani ty ale nejsou bezvýhradně přijímány
- Někdy se využívá pojmů ultralevice a ultrapravice, ale ty nejsou o nic více jasnější, spíše naopak

Militantní demokracie

- neexistuje akademická shoda na samotném pojmu
- konceptualizace je často úzce propojena s aplikací v právní a politické praxi
- v zásadě jde o specifické formy ochrany demokracie omezováním práv jejích netolerantních nepřátel s cílem zabránit závažnému poškození demokratického režimu
- faktické kořeny v antickém Řecku (legislativa proti tyranii, pronásledování Sókrata)
- debaty o ochraně demokracie následně ustoupily do pozadí debatám o ochranu státu a společnosti
- nový impulz až s rozvojem teorie demokracie v 18. a 19. stol. (Montesquieu, Mill, Voltair)

Militantní demokracie - základy

- Debaty mezi liberální a militantní demokracií o bonapartismu
- Ale hlavně meziválečné období – 30. léta – doba, kdy se ukázala zranitelnost demokracie a brutální odhodlanost jejích nepřátel
- Karl Loewenstein – Militantní demokracie a základní práva (1937)
 - ochrana proti fašismu/nacismu a komunismu – studium konkrétních legislativních a jiných opatření – Československo jako vzor
 - oponuje názoru Carla Schmitta, který ospravedlňoval legalitu nástupu nacismu
 - i po válce byla jádrem německá debata – ochrana proti návratu nacismu
- Další impuls – boj proti terorismu po 11. září
- A ještě později boj proti dezinformacím

Militantní demokracie - vysvětlení

- Synonyma v češtině: „bojují demokracie“, „bojovná demokracie“, „bránící se demokracie“
- V němčině: streitbare nebo wehrhafte Demokratie
- V angličtině: defending democracy
- V pojetí Mareše a Výborného je militantní demokracie
 - „taková demokracie, která vystupuje ofenzivně pomocí právních, mocenských a diskurzivních nástrojů proti svým ideovým nepřátelům uvnitř systému, a to ještě předtím, že tito nepřátelé iniciují naplnění hlavních hrozeb, které z jejich existence vyplývají, především závažného narušení stability režimu nebo jeho zničení“
 - nepřátelé jsou vystaveni represi, která je výsledkem demokratického politického procesu a nezasahuje nepřiměřeně do základní lidských práv
 - není pouze obranná, ale vyhledává střet s extremisty

Formy ochrany demokracie

- Militantní demokracie – nekompromisní boj proti vyzyvatelům na úkor potlačení základních demokratických a liberálních práv – např. Izrael
- Bránící se demokracie – flexibilní právní hranice připravené k přiměřené reakci v případě ohrožení – např. poválečná SRN
- Imunizující demokracie – minimální intervence státu do sociální sféry a zohlednění nejen hrozeb, ale i potenciálních škod vyvolaných opatřeními – např. současná SRN

Nástroje militantní demokracie

- Obecné rozdělení:
 - Právní: ústavní, trestní, správní, pracovní, resp. mezinárodní a evropské
 - Neprávní: diskurzivní postupy, demokratické a protiextremistické vzdělávání, metody ústavního a volebního inženýrství, systematická kritika a odsuzování extremismu, odmítání spolupráce s nimi, politické sítě postupující proti extremismu
- Pedazhur – rozdělení na militantní a imunizační cestu, které se liší v právní a soudní kontrole, kontrole administrativou a zpravodajskými službami, kontrole vzdělávání i sociální kontrole
- Capoccia – rozlišuje represivní a akomodační povahu opatření

Strategie proti extremismu podle Capoccii

Strategie byrokraticko-institucionální mašinerie (dlouhodobé represivní)

Defenzivní	Oblast zaměření hrozby	Cíl
Legislativa proti nelojalitě státních úředníků	Podkopávání loajality byrokracie	Zajistit loajalitu byrokracie
Legislativa proti pobuřování a nepřátelství v ozbrojených silách	Podkopávání loajality sektorů ozbrojených sil	Zajistit loajalitu ozbrojených sil
Lustrační politiky	Nedemokratičtí členové byrokracie podporující antidemokr. pol. projekty	Zajištění loajality byrokratických struktur po tranzici
„Retroaktivní soudy“	Vlivní aktéři podporující antidemokratické pol. projekty	Trestat pachatele porušování lidských práv předchozím režimem
Komise pravdy	Mizící paměť na zločiny v minulosti, konflikt mezi frakcemi	Potvrzení odpovědnosti členů předchozích režimů za zločiny minulosti

Strategie proti extremismu podle Capoccii

Aktivity pomáhající demokracii (dlouhodobé akomodační)

Sektor	Sektorový cíl	Typ pomoci
Volební proces	Svobodné a spravedlivé volby Silné politické strany na celostátní úrovni	Zajistit loajalitu byrokracie
Státní instituce	Demokratická ústava Nezávislé a výkonné soudnictví, dobře fungující byrokracie Kompetentní represivní legislativa Odpovědná lokální vláda Prodemokratické ozbrojené síly	Ústavní asistence Pomoc při vládě práva Posilování legislativy Rozvoj lokální vlády Civilně-vojenské vztahy
Občanská společnost	Aktivní obrana občanské společnosti Politicky informovaní občané Silná nezávislá média Silné nezávislé odbory	Vytváření nevládních organ. Občanské vzdělávání Posilování médií Budování odborů

Svazky protiextremistické legislativy (krátkodobé represivní)

Cíl legislativy	Specifický výsek speciální legislativy	Hlavní cíl
Stav ohrožení či nouzový stav	Zákonné a ústavní regulace pro nouzový stav Legislativa pro vlastizradu a protistátní aktivity	Zajištění důležité způsobilosti státu reagovat na výzvy
Zákaz stran	L. na potlačení nebo pozastavení stran. aktivit L. na potlačení nebo pozastavení pol. sdružení	Eliminace „nepřátelských“ stran a sdružení z pol. scény
Anti-propaganda	L. na ochranu dem. institucí L. na ochranu osobní cti L. proti glorifikaci pol. zločinů L. proti nepravdivým zprávám L. omezující svobodu tisku L. proti infiltraci zahraniční propagandy	Omezení možnosti vysílat delegitimizující poselství elektorátu
Anti-extremistické formy jednání	L. proti stranickým uniformám a symbolům L. proti stranickým milicím L. proti vojenskému výcviku členů soukrom. sdr. L. proti nošení zbraní L. omezující svobodu sdružování L. proti veřejných demonstracím	Udržet veřejný pořádek

Strategie proti extremismu podle Capoccii

Inkorporační strategie (krátkodobé inkorporativní)

Obranné strategie	Oblast zaměření hrozby	Cíl
Apely na veřejnost	Volební a rekrutující výzvy extremistů	Přesvědčit extremistické členstvo a potenciální příznivce, aby podporovali prosystémové aktéry
Jednání s extremisty	Vnitřní soudržnost extremistické elity	Přesvědčit extremistické elity k podpoře systému Získat čas pro stanovení dalších strategií
Vytváření ad hoc organizací	Rekrutující kapacita extremistických skupin	Zamezit zdrojům rekrutování Redukovat potenciální podporovatele extremistických aktérů

Možné formy omezení stranických aktivit militantní demokracií

- Odmítnutí registrace politické strany
- Dočasný zákaz stranických aktivit
- Diskvalifikace volební kandidátní listiny
- Represe vůči straně za určité programové body (pokuty...)
- Vyloučení strany ze státního financování
- Trestní represe vůči individuálním členům za jejich činy – zvláště projevy – se vztahem k činnosti strany
- Trestní represe vůči členům strany za jejich členství nebo pozice ve straně
- Anulování volebního výsledku po vítězství anebo jiném úspěchu politické strany
- Zákaz strany

Shrnutí omezení legislativními nástroji

- Omezení svobody projevu pro extremistické ideje
- Omezení sdružovacího práva pro extremisty
- Omezení shromažďovacího práva pro extremisty
- Omezení působení extremistů ve veřejné správě (a ozbrojených složek, justice a veřejného školství apod.)
- Omezení práva na soukromí pro extremisty a extremistické subjekty a jejich veřejná identifikace ze strany státu (sledování, seznamy...)
- Zpřísnění trestů za násilné trestné činy, pokud jsou motivovány předsudky či nenávistí ke skupinám specificky ochraňovaným demokratickým režimem

...rozšíření pro transformační režimy a země s nedemokratickou tradicí, resp. zhroucených režimech

- Lustrační legislativa ve vztahům k exponentům předchozích režimů
- Legislativní úprava institucí historické paměti
- Právo na odpor proti extremistům realizované nestátními prodemokratickými aktéry (ještě před úplným zhroucením)

[vysoká škola]

MILITANTNÍ DEMOKRACIE V ČESKU

- MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. Militantní demokracie ve střední Evropě. Brno: CDK, 2014. 978-80-7325-326-4, str. 93-120
- KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9, str. 217-233

Tradice a základní hodnoty ochrany demokracie

- První republika
 - zákon o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran – použit na NSDAP
 - Někteří autoři dávají ČSR za příklad militantní demokracie (MD)
- Po listopadu 1989
 - Zkušenosti totalitních režimů, zejména komunismu, posloužily jako východisko pro vytvoření jednoho z nejryzejších příkladů MD v regionu
 - Vložení do preambulí a těla základní ústavních dokumentů – Ústavy a Listiny
 - Dále rozpracovávají konkrétní zákony – zákon o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu / zákon o době nesvobody
 - Judikatura Ústavního soudu – obranné pojetí české demokracie

Aktéři militantní demokracie v Česku

- Státní orgány
- Nevládní neziskové organizace
- Univerzitní vědecká pracoviště

- Vláda
- Ministerstvo vnitra – odbor bezpečnostní politiky; meziresortní komise; mezinárodní pracovní skupiny
- Policie ČR – Útvar pro odhalování organizovaného zločinu – Odbor terorismu a extremismu; spolupracuje s územními odbory policie
- BIS a Úřad pro zahraniční styky a informace, resp. Vojenské zpravodajství
- Státní zastupitelství a soudy – nemají speciální útvary; specifické postavení Ústavního soudu
- Prezidenti Klaus a Zeman – výjimkou je prvotní záměr Klausovy amnestie
- V zásadě shoda politické reprezentace – v poslední době se však mění

- Nemalé množství různě zaměřených organizací – od monitoringu extremistické scény přes vzdělávání a osvětu až po pomoc obětem
- Častá kritika stávajícího boj – někdy velmi subjektivní
- Většina organizací je zaměřena proti pravicového extremismu, proti levicovému jsou spíše jednotlivci
- Existoval debatní stůl pod záštitou MV – „Task force C“

- Katedra politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně
 - obor Bezpečnostní a strategická studia
 - časopis Rexter (společně s Centrem pro bezpečnostní a strategická studia)
- Policejní akademie – katedra bezpečnostních studií
- jednotlivci na UJEP, ZČU, VŠE, CEVRO Institutu

Omezení svobody projevu

- Možnost limitovat potvrdila jak soudní judikatura (zejména ÚS), tak i odborné publikace
- Až donedávna prakticky nedocházelo ke zpochybňování, nyní je celá věc nově diskutována v rámci debaty o fake news, dezinformačních kampaních, hybridních hrozbách apod.
- Základ svobody projevu tvoří čl. 17 Listiny, pro restrikcí je klíčový čtvrtý odstavec, upravující podmínky omezení
 - *„Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.“*

- Trestní zákoník
 - TČ narušující soužití lidí, spadají pod TČ proti pořádku
 - tzv. verbální TČ, tj. postačí slovní či písemný projev, který nemusí být doprovázen dalšími škodlivými formami chování; dochází u nich k přímému postihu svobody projevu
 - Typickým znakem je i nemateriální újma oběti
 - Klíčové TČ:
 - násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci – postihuje hrozbu násilím, nikoli samotné násilí
 - hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (vztahuje se na jakoukoli jinou skupinu osob – politické přesvědčení, vyznání, sexuální orientace...)
 - podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod.

- Trestní zákoník
 - TČ proti lidskosti
 - mohou být aplikovány jen při pádu demokracie: genocidium, útok proti lidskosti, apartheid,
 - TČ založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka – Národní odpor (2007), White Justice, Hammerskins, White Power Music, Impérium, Hlas Krve, Buldok
 - TČ projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka
 - TČ popírání, zpochybňování a ospravedlňování genocidia – na roveň staví nacismus a komunismus
 - TČ proti míru a válečné trestné činy
 - Na rozdíl od jiných zemí české trestní právo neobsahuje žádné pro obranu demokracie specifické tresty využitelné při postihu FO, např. alternativních trestů; specifickou úpravu umožňuje jen zákon o trestní odpovědnosti právnických osob

Omezení sdružovacího práva

- Vychází z čl. 20 Listiny
- Podrobnosti stanovuje zákon o sdružování občanů a zákon o sdružování občanů v politických stranách a hnutích, které také stanoví okolnosti, za nichž je možné toto právo omezit
 - Preventivní zásahy zabraňující vzniku nedemokratických sdružení - odmítnutí registrace sdružení nebo strany či hnutí (u nich navíc vyžaduje i demokratické základy, tj. např. stanovy apod.)
 - Rozpuštění sdružení či stran – o rozpuštění strany rozhoduje na návrh vlády Nejvyšší správní soud (viz Dělnická strana 2009/2010)

Omezení shromažďovacího práva

- Vychází z čl. 19 Listiny – důraz na pokojnost
 - odst. 2 podmínky pro omezení: *„Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.“*
- Na to navazuje zákon o právu shromažďovacím z roku 1990
- Judikatura
- Zákaz shromáždění je možný, ale zcela ojedinělý
- Rozpouštění přímo na místě je častější – zástupce úřadu nebo velící policista
- Plošný zákaz maskování

Lustrace a zákazy práce

- Velký lustrační zákon (1992) – vyjmenování funkcí podléhajících lustracím a negativně vymezené předpoklady pro výkon dotčené funkce – osvědčení MV
- Malý lustrační zákon (tamtéž 1992) – předpoklady pro výkon fcí v Policii ČR a Sboru nápravné výchovy (Vězeňské službě)
- Rozhodnutí ÚS, který lustrační zákony „podržel“
- Důležitá ustanovení převzal i zákon o vojácích z povolání (1999)

Trestní postih nenávistně motivované násilné kriminality

- Diskutuje se, stále není legislativně upraven
- České trestní právo nabízí více možností – přitěžující okolnost, otázka viny a přísnější potrestání, hate crime

[vysoká škola]

ČESKÁ MIGRAČNÍ POLITIKA

- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 195-215
- KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9, str. 217-233

Co je součástí migrační politiky

- uprchlická a azylová politika
- ilegální migrace a ochrana hranic
- spolupráce s výchozími a tranzitními zeměmi
- pracovní migrace
- v širším pojetí i integrační politika